

Cornel Tatai-Baltă, *Gravorii în lemn de la Blaj (1750-1830)*

Cluj-Napoca, Editura Mega, 2023, 410 p. cu il.

Ediția a II-a, revizuită și adăugită

(Recenzie)

Daniel I. Iancu

Am mai scris despre acest volum în 1995, când a apărut ediția princeps a *Gravorilor în lemn de la Blaj (1750 - 1830)*¹. Chiar dacă formatul de acum aproape 30 de ani nu arăta la fel de bine ca cel de astăzi, conținutul era extrem de interesant, ceea ce m-a și făcut să scanez toată cartea, pentru a o avea la îndemână. Și am avut noroc cu această intenție, pentru că, între timp am împrumutat cartea unei persoane și nu mi-am mai regăsit-o în bibliotecă.

Această ediție a doua e mult mai elegantă din punctul de vedere al tipăririi, iar conținutul a fost revizuit și completat, ceea ce aduce un foarte mare plus volumului, care e astfel pus în valoare într-un mod care corespunde atât cerințelor științifice, cât și a celor artistice.

Structurat în șase capitole, volumul începe cu un *Argument* (p. 9-11), în care se specifică istoricul conceperii acestei cărți în timp ce Prof. Univ. Dr. Cornel Tatai-Baltă a activat ca și muzeograf în cadrul Muzeului de Istorie din Blaj, între 1967 și 1992, anul în care și obține titlul de Doctor în Istorie. Autorul specifică următoarele: „datorită faptului ca în ultimii 25 de ani s-au publicat diverse studii și cărți referitoare la xilogravura blăjeană și la cea românească, în general, am socotit oportună realizarea celei de-a doua ediții a *Gravorilor în lemn de la Blaj*, revizuită și îmbogățită” (p. 11).

Capitolul I, intitulat *Arta xilogravurii. Câteva puncte de reper* (p. 12-19), creionează, în mare, tradiția xilogravurii, „fiind întâlnită încă din a doua jumătate a mileniului 1, ca o tehnică de multiplicare grafică, în Orientul îndepărtat” (p. 12). Gravura în lemn sau xilogravura, care se realizează prin imprimarea cu ajutorul unei plăci de lemn (păr, măr, tei, paltin etc) incizate, redă pe hârtie ceea ce artiștii de atunci considerau a fi demn de reproduc. Se explică foarte clar tehnica realizării acestor gravuri în lemn. Sunt detalii elementare, dar extrem de binevenite în contextul distribuirii informațiilor în spațiul public. „Gravorul trebuie să cunoască bine tehnica inciziilor, deoarece corecturi nu se mai pot face decât prin înlocuirea fragmentului de lemn respectiv, care urmează a fi gravat din nou” (p. 12). Invenția tiparului cu litere mobile „aproximativ pe la 1440”, pe care Europa o datorează lui Gutenberg, a avut consecințe care au condus la civilizația modernă, de care beneficiem cu toții astăzi.

---

¹ Daniel I. Iancu, *Gravorii în lemn de la Blaj (1750 - 1830)*, în *Informația de Alba* (Alba Iulia), an. II, nr. 135, 18 mai 1995, p. 4.

Istoriografia xilogravurii românești vechi (p. 20-37), cel de-al doilea capitol, relevă atât o parte a xilogravurii universale, cât, mai ales, a celei din spațiul românesc. „Desigur, cercetările viitoare vor contribui la o și mai temeinică cunoaștere a xilogravurii, a cărei valoare artistică este evidentă” (p. 37), concluzionează universitarul albaiulian.

Demersul istoriografic al cărții continuă cu *Xilografia românească (sec. XVI-XIX). Evoluție, influențe, interferențe* (capitolul III, p. 38-63) și cu *Condițiile istorice în care se desfășoară tipografia de la Blaj* (capitolul IV, p. 64-71). Autorul afirmă, pe bună dreptate, că „împodobirea cărților bisericești cu numeroase xilogravuri a incitat de asemenea, așa cum s-a mai arătat, pasiunea cercetătorilor” (p. 71).

Dar cel mai consistent capitol este al V-lea, cel care dă și numele cărții, *Gravorii în lemn de la Blaj (1750-1830)*, în care sunt prezentați (p. 72-175), cinci artiști gravori. Este vorba despre *Gravorul Vlaicu*, *Gravorul Ioanițiu Endrédi*, *Gravorul Sandu Tipograf*, *Gravorul Petru Papavici Tipograf Râmnician*, *Gravorul Dimitrie Finta*, la care se adaugă subcapitolele despre *Gravori și gravuri în discuție*, *Frontispicii*, *viniete și inițiale ornamentate*. În acest capitol se detaliază atât aspecte din viața personală a gravorilor, cât și explicarea pentru specialiști și pentru profani a motivelor iconografice. Autorul ține să precizeze că „fără îndoială, la Blaj s-a creat cel mai însemnat centru de xilogravură românească din Transilvania din îndelungata perioadă cuprinsă între secolele XVI-XIX” (p. 179).

Capitolul șase se intitulează *Concluzii* (p. 176-184), în care autorul specifică că „prin punerea în lumină a gravorilor în lemn de la Blaj, am intenționat să evidențiem, cu mai multă pregnanță, valoarea artistică a operelor acestora, să stabilim locul și rolul lor în contextul graficii românești de carte veche, răsunetul de care s-au bucurat de-a lungul vremii... În sfârșit, dar nu în ultimul rând, am năzuit să relevăm faptul că Blajul, însemnat focar de iradiere a culturii românești și bastion al luptei politice naționale, a avut partea sa de contribuție apreciabilă și la propășirea artei, în speță a xilogravurii” (p. 184).

Urmează *Catalogul gravurilor în lemn de la Blaj* (p. 185-197), apoi *Lista cărților românești vechi tipărite la Blaj (1750-1830)* (p. 198-205), *Bibliografia generală* (p. 206-225), *Bibliografie cu referire la xilografia românească (sec. XVI-XIX)* (p. 226-239), un rezumat în limba engleză (p. 240-247) și *Reproducerile* (p. 248-410).

Reproducerile, însoțite de explicațiile din textele anterioare, sunt fascinante pentru cei care doresc să înțeleagă demersurile care au existat în domeniul xilogravurii românești. Volumul în sine reprezintă un dicționar în acest domeniu. Nu poate fi ocolit de cei care sunt specializați în domeniul artelor. Fără a lăuda, consider că acest volum publicat inițial acum aproape trei decenii rămâne un reper de necontestat.